

HANASTA VETTÄ – MISTÄ JA MIHIN VESI? VESIHUOLLON MYYTTEJÄ PURKAMASSA

Pertti Ahonen

Kirja-arvio teoksesta: Tapio Katko, Petri Juuti & Riikka Juuti: *Vesihuollon myytit*. Tampere: Vastapaino 2022, 213 s. ISBN 978-951-768-978-6.

Maallikolle käyttövesi- ja viemärikysymykset ajankohtaistuvat, kun hän kummastelee kaivantoja kaduilla tai tienvarsilla putkiston uusimista tai ensiasennusta varten. Niin käy myös, kun verkkopankkiin lennähtää omakotitalon vesi- ja viemärilasku, kun päätetään osakehuoneiston vesilaskutuksesta joko kuukausisummana asukasta kohden tai aloittamalla huoneistokohtainen kulutusmittaus tai kun kesämökin porakaivon vedenlaatu mietityttää. Äkkiä ajankoh-taistuneen vesikysymyksen muodostavat äskettäisen ylimmän ystävämaan kenties aikomat kyberhyökkäykset infrastruktuureihimme.

Tunnen jonkin verran teoksen taustalle sijoituvaa Vesihuoltopalveluiden tutkimusryhmää CADWES:iä Tampereen teknillisessä yliopistossa ja yhdistyneessä Tampereen yliopistossa. Pyrin kuitenkin harjoittamaan myös arvostelua. Teoksen keskeinen käsite on ”myytti”, kirjoittajien mukaan ”uskomus tai luulo, joka on vähintäänkin kyseenalainen tutkitun tiedon näkökulmasta”. ”Tutkittuna tietona” ilmenee tieteellinen tieto ja mahdollisesti myös näyttöperusteinen ammattitieto.

Teoksessa tarkastellut 24 vesihuollon myyttiä ovat keskenään hyvinkin erilaisia. Tarkastelen osaa noista myyteistä. Hyödyllisenä pidän myyttien 2 ja 3 purkamista siitä, että pohjavesi esiintyisi nimenomaan vesisuonissa ja että teko-pohjaveden valmistus välttämättä pilaisi harjut. Oikein toimimalla harjut pysyvät terveinä, ellei niitä suorastaan karräätä pois paikoiltaan käytettäväksi muihin tarkoituksiin.

Myytin 6 siitä, että pullovesi olisi esimerkiksi Suomessa hanavettä puhtaampaa, tiedän vanhastaan vääräksi uskottavien vertailevien laboratoriotestitulosten levittyä viestimissä. Taloudelliselta kannalta kiinnostava on myytin 10 purku siitä, että iäkkäät vesijohdot ja viemärit olisivat välttämättä huonossa kunnossa. Sen sijaan kunto on empiirinen, johtojen ja putkistojen kestä-

vyyteen liittyvä kysymys. Olen epävarma siitä, kuinka laajalle on levinnyt myytti 11 jäteveden-puhdistamoista suurina saastuttajina, mutta niinkin jotkut uskovat, joten myytin kumoaminen on paikallaan.

Politiikan ja hallinnon tutkimuksen kannalta kiinnostavimpia jaksoja teoksessa ovat pelisääntö- ja yhteistyöosat III ja IV. Vesialan luonnehdinta jalkapallokielikuvin taloustieteiden nobelistin Northin tapaan toimii hyvin. Teoksessa kumotaan myytinä 13 käsitys siitä, että vesialalla olisi Suomessa liikaa osapuolia; oleellisena korostuu sen sijaan se, että yhteistyö osapuolten kesken toimisi. Mielestäni myös myytin 14 kumoaminen siitä, että veden tulisi olla ilmaista, on sekä uskottava että aiheellinen viitatessaan veden laadun ja saatavuuden turvaamisen kustannuksiin.

Hyvin perusteltuna teoksessa pidän ajatusta siitä, että myytti 17 vesialan ongelmien ratkaisemisesta pelkästään teknologiaa kehittämällä kumoutuu institutionaalisten kysymysten korostuessa. Myytti 18 uskomuksineen jopa rajattomaan mittakaavaetuun vesialalla ei pidä paikkaansa siksi, etteivät kooltaan vaatimattomat laitokset ole välttämättä tehottomia. Tehoton voi olla suurikin laitos, vaikka mittakaavaetuja toki esiintyy. Uskottavasti kirjoittajat kiistävät myös myytin 19 yksityistämisen yksiviivaisista siunauksista vesialalla. Mikä tahansa instituutio-muoto – sääntelemätön markkinatalous, säännelty markkinatalous, sekatalous kaupallisine ja voittoa tavoittelemattomine toimijoineen ja enemmän tai vähemmän julkiseen talouteen kytketty toiminta – on tehokas, jos se on sitä empiirisesti. Sen sijaan toiminta ei ole tehokasta siksi, että se edustaisi määrättyjä instituutio-periaatteita. Tekijät marssittavat esiin uskottavaa aineistoa siitä, että uskomusperusteinen yksityistäminen on kantanut tylyä satoa vesialalla.

Teos koostuu useilta osiltaan puheenvuoroista Suomen kansalliseen vesihuoltouudistuksen ohjelmaan. Se käynnistyi kuluvan vuosikymmenen alussa.

Suppeasti mutta uskottavasti teoksen lopussa viitotetaan globaaleja vesialan näkymiä purettaessa myyttiä 24 siitä, etteivät maailman vesiongelmat koskisi meitä. Sellaisia haavoittuvimpia alueita kuin Saharan eteläpuolista Afrikkaa uhkaa kuivuuden laajetessa ja kroonistuessa asumiskelvottomuus, ellei vesialalle syntyneitä

ongelmia voida ratkaista paikan päällä. Ellei se onnistu, uhkaa laajentuva ilmastopakolaisuus kohden pohjoista, jossa vettä edelleen riittää. Pakolaisvirtoja on vahvat syyt välttää. Rajan yli työnnettyjä pakolaisia käytetään jopa poliittisina aseina.

Loppuarviointia

Teos on harvinaisen selvälukuinen lukuisine jäntevine taulukoineen, kuvioineen ja informaatiolaatikoineen. Me nykylukijat olemme nopeasti tylsistyvää ihmislajia. Taistelussa meidän huomiokyvystämme tekstin, taulukoiden, kuvioiden ja informaatiolaatikoiden osaava käyttö tarjoaa tuntuvat edut. Ammattitasoinen piirroskuvitus lystikkäine, tyylieltyine ihmishahmoineen on Pertti O. Väyrysen käsialaa.

Teoksen lähdeluettelo on laaja. Se palvelee ketä tahansa, joka haluaa paneutua syvemmin mihin tahansa niistä monista erityiskysymyksistä, joita teos käsittelee. Toisin kuin liian moni muu Suomessa julkaistu tietoteos, *Vesihuollon myytit* ilahduttaa lukijaansa käsitteiden selvennysliitteellä sekä asiahakemistolla. Teoksessa viljellään myös keskustelukysymyksiä kunkin osan lopussa.

Ryhdyin miettimään, eikö myyttien purkamisessa voisi tulla kysymykseen eteneminen selvittämään, miten kukin myytti on muodostunut, mitkä tahot pitävät myyttiä yllä ja miksi ja mitä myyttiin sitoutumisesta seuraa. Pituudeltaan ilahduttavan kohtuullisessa teoksessa ei olisi voitu puntaroida noita syntyjä syviä, joten sy-

ventyvä myyttianalyysi jää tulevaisuuden haasteeksi. Odotan, että poikkeामीin siitä, mitä tutkittu tieto suosittaa, ilmenee tarkoin selvitetäessä vesi- ja viemärihuollossa moninaisia syitä yleispoliittisista kunnallispoliittisiin ja eri asiantuntijaryhmien välisistä kiistoista silkastaan satunnaisiin syihin.

Teoksen sisällön rajoitukset muodostuvat niistä kysymyksistä, joihin se ei luonteensa johdosta paneudu. Kuten teoksessa korostetaan, se ei kohdistu energiahuoltoon, muuhun jätehuoltoon kuin jätevesihuoltoon eikä vannon vesi-, viemäri- ja energiahuollon eikä kaukolämmön tuotannonkaan välisten vahvojen synergiaetujen nimiin. Nuo muut aiheet ansaitsisivat omat tarkastelunsa, joiden olisi suotavaa olla vertailukelpoisia teoksen *Vesihuollon myytit* annin kanssa. EU:n ja valtion harjoittama sääntely, yhteiskunnan turvallisuusnäkökohdat, kuntakonsernien kokonaistalous ja kansalaisen kukkaro ovat ratkaisevassa asemassa kussakin noista monelta osin ”maanalaisista” palvelutoiminnan muodoista.

Teoksessa ei suorastaan kuvailla sen aiottuja kohderyhmiä. Mielestäni teos täyttää oivallisesti vesiasioista kiinnostuneiden lukijoiden tiedontarpeet, ovatpa he tutkijoita – vaikkapa vesialaan nähden lähialoilla – tai vesiasioiden päättäjiä, suunnittelijoita tai valmistelijoita. Hajalukijoitakin kertynee, kuten minä tarkemmin jäsentymättömine intresseineni valistaa itseäni muun muassa tästä aiheesta. Pidän teosta suositeltavana kenelle tahansa, joka haluaa perehtyä sen aiheeseen tai päivittää tietonsa.